

2017 1200

Seat No. MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - II
PAPER - III

Time : 2 Hours

Model Answer Paper

Marks : 40

प्रथमः विभागः - गद्यम् ।		
उ. १	अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।	
१.	अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)	
(i)	उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।	९
	कबड्डीक्रीडा तुकाराममहाराजस्य अभङ्गवचनेषु निर्दिष्टा ।	
(ii)	पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।	९
	कबड्डीक्रीडायै कस्यापि क्रीडासाधनस्यावश्यकता नास्तीति कबड्डी-क्रीडायाः महत्त्वपूर्णं वैशिष्ट्यम् ।	
(iii)	वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यमिति लिखत ।	९
	कबड्डीक्रीडायां सप्त क्रीडापटवः बहिः तिष्ठन्ति । - असत्यम् ।	
उ. १	ब) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।	
१.	अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)	
(i)	उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।	९
	मात्रा न अवलोकितं यत् शाकविक्रेता परिमाणस्थाने पाषाणखण्डं योजयति । एतत् न विधियुक्तम् ।	
(ii)	द्वितीयः शाकविक्रेता प्रथमशाकविक्रेतारं वदति ।	९
(iii)	वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यमिति लिखत ।	९
	मधुरया रङ्गमञ्जः इति शब्दः श्रुतः । - सत्यम् ।	
२.	पृथक्करणम् ।	२
	<div style="text-align: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">आचरणम्</div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 40%;">विधियुक्तम्</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 40%;">विधिविरुद्धम्</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 45%;">वस्तूनां सम्यक् तोलनम्</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 45%;">तुलादण्डः त्रुटितः</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 45%;">वस्त्रस्यूतस्य उपयोगः</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 45%;">परिमाणस्थाने पाषाणः</div> </div> </div>	

उ. १	क) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।	
१.	शब्दज्ञानम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)	
(i)	चतुर्थपदं लिखत ।	१
	रुग्णः : रोगी :: भेषजम् : औषधम् ।	
(ii)	द्वितीये दिने । एकं वस्तु	
(iii)	गत्वा, दत्त्वा, गृहीत्वा, कृत्वा, दृष्ट्वा, मत्वा, स्थित्वा ।	१
२.	पृथक्करणम् ।	
	यथाक्रमं घटनाः लिखत ।	२
(i)	नागार्जुनस्य कार्याधिक्यम् ।	
(ii)	राज्ञः युवकप्रेषणम् ।	
(iii)	परीक्षार्थं युवकाभ्यां वस्तुप्रदानम् ।	
(iv)	मार्गे रुग्णदर्शनम् ।	
	द्वितीयः विभागः - पद्यम् ।	
उ. २	अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।	
१.	शब्दज्ञानम् ।	
	भिन्नार्थकं शब्दं चिनुत ।	१
१)	धनम्, काञ्चनम्, वित्तम्, अर्थम् । - काञ्चनम् ।	
२)	रसायनम्, औषधम्, प्रसादनम्, भेषजम् । - प्रसादनम् ।	
२.	पृथक्करणम् ।	२
उ. २	ब) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।	
१.	अवबोधनम् ।	
	पूर्णवाक्येन उत्तरत ।	१
	सागरः नदीषु समूलशाखान् निहतान् कायिनः द्रुमान् पश्यति ।	
उ. २	क) स्मरणम् । श्लोकपूर्तिं कुरुत । (केवलं १ श्लोकः लेखनीयः ।)	
(i)	शस्त्रैर्हतास्तु रिपवो न हता भवन्ति प्रज्ञाहताश्च नितरां सुहता भवन्ति । शस्त्रं निहन्ति पुरुषस्य शरीरमेकम् प्रज्ञा कुलं च विभवं च यशश्च हन्ति ॥	२

(ii)	अतिथिर्बालकः पत्नी जननी जनकस्तथा । पञ्चैते गृहिणा पोष्या इतरे च स्वशक्तिततः ॥	२																					
उ. २	ड) श्लोकांशान् मेलयत ।	२																					
(i)	गुरुचरणाभ्यां सदा वन्दनम् - कदापि मा भूत् ते विस्मरणम् ।																						
(ii)	साम्नेव यत्र सिद्धिर्न - तत्र दण्डो बुधेन विनियोज्यः ।																						
(iii)	संश्रयेत् वैतसीं वृत्तिम् - एतत् प्रज्ञानलक्षणम् ।																						
(iv)	पित्तं यदि शर्करया - शाम्यति कोऽर्थः पटोलेन ।																						
	तृतीयः विभागः - व्याकरणम् ।																						
उ. ३	यथानिर्देशं कृतीः कुरुत ।	२																					
अ)	नाम/सर्वनामपदानां पृथक्करणम् । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)																						
	<table border="1"> <tr> <td></td> <td>सप्तमी एकवचनम्</td> <td>प्रथमा बहुवचनम्</td> <td>द्वितीया द्विवचनम्</td> </tr> <tr> <td>नाम</td> <td>पथि</td> <td>युवानः</td> <td>वाचौ</td> </tr> <tr> <td>सर्वनाम</td> <td>अस्मिन्</td> <td>भवन्तः</td> <td>आवाम्</td> </tr> </table>		सप्तमी एकवचनम्	प्रथमा बहुवचनम्	द्वितीया द्विवचनम्	नाम	पथि	युवानः	वाचौ	सर्वनाम	अस्मिन्	भवन्तः	आवाम्										
	सप्तमी एकवचनम्	प्रथमा बहुवचनम्	द्वितीया द्विवचनम्																				
नाम	पथि	युवानः	वाचौ																				
सर्वनाम	अस्मिन्	भवन्तः	आवाम्																				
आ)	क्रियापदानां पृथक्करणम् । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)	२																					
	<table border="1"> <tr> <td>द्वितीयः</td> <td>परोक्षः</td> <td>वर्तमानकालः</td> <td>प्रथमः</td> <td>आज्ञार्थः</td> <td>विध्यर्थः</td> </tr> <tr> <td>भविष्यकालः</td> <td>भूतकालः</td> <td></td> <td>भूतकालः</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>करिष्यामः</td> <td>प्रार्थयामास</td> <td>सन्ति</td> <td>अपश्याव</td> <td>गच्छतम्</td> <td>भवेयुः</td> </tr> </table>	द्वितीयः	परोक्षः	वर्तमानकालः	प्रथमः	आज्ञार्थः	विध्यर्थः	भविष्यकालः	भूतकालः		भूतकालः			करिष्यामः	प्रार्थयामास	सन्ति	अपश्याव	गच्छतम्	भवेयुः				
द्वितीयः	परोक्षः	वर्तमानकालः	प्रथमः	आज्ञार्थः	विध्यर्थः																		
भविष्यकालः	भूतकालः		भूतकालः																				
करिष्यामः	प्रार्थयामास	सन्ति	अपश्याव	गच्छतम्	भवेयुः																		
इ)	समासाः । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।) कोष्ठकपूर्तिं कुरुत ।	२																					
	<table border="1"> <tr> <td>समस्तपद</td> <td>विग्रहः</td> <td>समासनाम</td> </tr> <tr> <td>(i) निषिद्धाचरणम्</td> <td>निषिद्धम् आचरणम् ।</td> <td>कर्मधारय समास</td> </tr> <tr> <td>(ii) पर्णबद्धानि</td> <td>पर्णैः बद्धानि ।</td> <td>तृतीया तत्पुरुष समास</td> </tr> <tr> <td>(iii) कुम्भकारः</td> <td>कुम्भं करोति इति ।</td> <td>उपपद तत्पुरुष समास</td> </tr> <tr> <td>(iv) स्रजकरकौ</td> <td>स्रक् च करकः च ।</td> <td>इतरेतर द्वन्द्व समास</td> </tr> <tr> <td>(v) निराश्रयाः</td> <td>निर्गतः आश्रयः येभ्यः ते ।</td> <td>प्रादि बहुव्रीहि समास</td> </tr> <tr> <td>(vi) पञ्चवटी</td> <td>पञ्चानां वटानां समाहारः ।</td> <td>द्विगु समास</td> </tr> </table>	समस्तपद	विग्रहः	समासनाम	(i) निषिद्धाचरणम्	निषिद्धम् आचरणम् ।	कर्मधारय समास	(ii) पर्णबद्धानि	पर्णैः बद्धानि ।	तृतीया तत्पुरुष समास	(iii) कुम्भकारः	कुम्भं करोति इति ।	उपपद तत्पुरुष समास	(iv) स्रजकरकौ	स्रक् च करकः च ।	इतरेतर द्वन्द्व समास	(v) निराश्रयाः	निर्गतः आश्रयः येभ्यः ते ।	प्रादि बहुव्रीहि समास	(vi) पञ्चवटी	पञ्चानां वटानां समाहारः ।	द्विगु समास	
समस्तपद	विग्रहः	समासनाम																					
(i) निषिद्धाचरणम्	निषिद्धम् आचरणम् ।	कर्मधारय समास																					
(ii) पर्णबद्धानि	पर्णैः बद्धानि ।	तृतीया तत्पुरुष समास																					
(iii) कुम्भकारः	कुम्भं करोति इति ।	उपपद तत्पुरुष समास																					
(iv) स्रजकरकौ	स्रक् च करकः च ।	इतरेतर द्वन्द्व समास																					
(v) निराश्रयाः	निर्गतः आश्रयः येभ्यः ते ।	प्रादि बहुव्रीहि समास																					
(vi) पञ्चवटी	पञ्चानां वटानां समाहारः ।	द्विगु समास																					
ई)	उपपदविभक्तिः । उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)	२																					
(i)	कृष्णं परितः गोपिकाः वर्तन्ते ।																						
(ii)	विष्णवे नमः ।																						
(iii)	आरोग्यस्य कृते स्वच्छता-अभियानम् ।																						
(iv)	हे ईश्वर ! अस्मभ्यं बुद्धिं यच्छ ।																						

(v)	सङ्गीतात् ऋते जीवने आनन्दः नास्ति ।	
(vi)	राजा प्रजासु स्निह्यति ।	
उ)	सन्धिं / सन्धिविग्रहं कुरुत । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)	२
(i)	तदाकर्ण्य = तत् + आकर्ण्य ।	
(ii)	विख्यातैषा = विख्याता + एषा ।	
(iii)	नैकैर्गुणैः = नैकैः + गुणैः ।	
(iv)	एकोऽपि = एकः + अपि ।	
(v)	असावनुचितः = असौ + अनुचितः ।	
(vi)	वाग्धारा = वाक् + धारा ।	
ऊ)	सङ्ख्यावाचकविशेषणानि । रिक्तस्थानपूर्तिः । (केऽपि ४ पर्यायाः लेखनीयाः ।)	२
(i)	पुनः एकवारम् अर्जुनः तमेव वनप्रदेशं प्राविशत् ।	
(ii)	द्वयोः मित्रयोः न्यायशास्त्रं प्रियमासीत् ।	
(iii)	शाकुन्तलस्य चतुर्थः अङ्कः अतीव सुन्दरः अस्ति ।	
(iv)	प्राचीनभारते चत्वारः वर्णाः आसन् ।	
(v)	श्रावणमासे अष्टम्यां तिथौ कृष्णजन्म भवति ।	
(vi)	कबड्डीक्रीडायां सातत्येन त्रिवारं सुवर्णपदकं प्राप्तम् ।	
	चतुर्थः विभागः - लेखनकौशल्यम् ।	
उ.४	अधोनिर्दिष्टे कृती कुरुत ।	
अ)	वाक्यनिर्माणम् ।	४
	कोष्ठकतः शब्दान् चित्वा अर्थसङ्गतानि ४ वाक्यानि लिखत ।	
(i)	अहं गुणवत्तां लभे । / अहं गुणवत्तां कामये ।	
(ii)	त्वं वक्तुं न इच्छसि ।	
(iii)	सः प्रशंसां कामयते । / सः प्रशंसां लभते ।	
(iv)	सा प्रयत्नान् करोति ।	
आ)	परिच्छेदपूर्तिः ।	४
	मञ्जूषातः उचितान् शब्दान् चित्वा ४ रिक्तस्थानानि पूरयित्वा परिच्छेदं पुनर्लिखत । अहमेको छात्रोऽस्मि। मम अभिधानं प्रहर्षोऽस्ति। अहं दिल्लीनगरस्य एकस्मिन् प्रतिष्ठिते विद्यालये दशम्यां कक्षायां पठामि। मम विद्यालयः चतुर्दिक्षेत्रे प्रसिद्धः अस्ति। अहं स्वगृहात् प्रातरेव सप्तवादने विद्यालयस्य वाहनेन पठितुं गच्छामि। वाहने अन्येऽपि मम सहपाठिनः मिलन्ति, यैः सह मनोरञ्जनं कुर्वन् अहं विद्यालयं गच्छामि। मम विद्यालये देशस्य प्रसिद्धाः नेतारः, क्रीडकाः, अभिनेतारः, वैज्ञानिकाः अपि यथासमयं समागच्छन्ति, स्वजीवनविषये च छात्रान् बोधयन्ति।	
	** ** * * * * *	